

1275/4

Наша реч

ЛИСТ ЗА ЕКОНОМСКА,
ДРУШТВЕНА И КУЛТУРНА
ПИТАЊА

ИЗЛАЗИ СВАКОГ 1 и 15 У МЕСЕЦУ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК
МИЛИЈАН ЈЕРЕМИЋ

Број стаје 1 динар	Све пошиљке слати на адресу уредништва	Ваљево, 15 августа 1936	Уредништво и администрација у Ваљеву, Браће Медина 35	Претплата за годину 24 динара
--------------------	--	-------------------------	---	-------------------------------

Још једно мишљење о хрватском питању

Често се по србијанским градовима, паланкама и селима политички необавештен свет пита и чудити шта се то буне они Хрвати и зашто њиховим ставом још теже, погађају и иначе већ тешке народне невоље. Благодарени ненародним политичким режимима остало је после рата да се србијански сељак и већина народних маса из доратне Србије насиптава политички ускогрудом, шовинистички и партизански. Далеко од првобитних слободарских идеја које су запајале те исте народне масе у борби против отоманске царевине и основици јаничара, и доцнијих наследника турских паша и сејмена, православних напредњачких и осталих насилника и буџиносаца.

Али ратом опустошено и мушким главама покошено, наше село остало је ипак у сваке језгру политички здраво. Прича, и то срамна прича, о полићу и паклићу — коју су измислили кортеши политичких зеленаша, — демантована је, па да узимемо најновији датум за пример, на петомјеским Јевтиневићевим изборима. Проговорило је тада србијанско село и намучени народни човек. Забијен је први клан у режим буџиносаца, липишанских афераша, профестичких силеџија и реакционарних доваца, који су мислили да зауларе народне масе и исцеди све сокове ради свога пашовања.

Дотле се о хрватском питању само могло или шапутати, или пак давати онакав закључак, који смо у почетку поменули. Овакав закључак стално се систематски канвалисао у народ у овој или оној форми и тако стварао све јачи јаз и изазивао мржњу између србијанског и хрватског сељака. Непрестано му је сугерирано да му је то протекло „хрватско питање“ главна сметња његовом благодатању. И док се та мора ковитлала, невоља је бивала све већа, слободе све мање, а корупција и афера све више. Народни изроди делили су на проценте власт и богатство осиромашених народних маса и једног и другог краја.

Једном већ с мртве тачке формално покретну, хрватско питање кроз јавну реч треба да буде, већ једном јасно и србијанским сељацима. Пре свега оно није неко питање хрватске душе и изван класних интереса наше средине. Напротив, хрватско питање је уско везано за цео сплет у првом реду још нерешених политичких, а затим економских, социјалних и културно-политичких питања. Хрватско питање по својем значају претставља свакако најважнији унутрашњи политички проблем, али никако издвојен и посебан — посматран као неко чудовиште за неке, а за неке као неко неприкосновено светиња која се несме додати да се не би оскрнављивала.

При проучавању хрватског питања, па и у оквиру једног новинарског чланка, треба развити једну основну заблуду која је годила многим властодршцима: да смо ми тобоже Србијанци ослободили Хрвате, што у ствари никако не стоји, и што је далеко од сваке истине. Тачно је да су узајамним тешким жртвама сви народи у Југославији допринели да се завојевачка Аустро-Хабсбуршка монархија и њен моћни савезник, али утолико опаснији, гер-

мански империјализам, покори. Даље је тачно да су Срби, Хрвати и Словенци — као три равноправна народа, — преговарали и драговољно се ујединили у једну заједничку државу, да као потпуно слободне и равноправне јединке наставе живот и своју историју. Сва три ова саговорача, и четврти са Цетиња, сродни по језику и народним обичајима, али никад у једној државној заједници, постају нов политички чинилац у Европи — на основу узајамног споразума и добре воље.

Међутим, стицајем прилика није дошло до дугог остварења тога споразума још у почетку. Сматрало се да национално питање неће играти такву улогу, како се оно данас поставља, јер су режими своју политику заснивали на намерном одржавању поменуте заблуде. Настала су погађања. Од широких самоуправа до — ампутације. Те административно-управно питање, те централизам, децентрализам, окружни инспекторати, жупаније, бановине и много којегега, до најновије криптике Трећег устава. Брисала су се народна имена и вештачки стварао један немоћан култ, не питајући народне масе, ни Шумадинца ни Загорца, ни Зечана ни Словенца, како се односи према њиховој политици, где се прано рачун без крчмара и чијом је искључивом заблудом дошло до једне срећније заједнице.

Ако се хоће да исправља на време грешка, тешка и мучна грешка, мора се апеловати на те народне масе

које су највише претрпеле од ненародних режима. Тешко је ма кога из ове заједнице сумњичити, изузев појединца, да хоће враћање у старо. Исто тако је несумњиво, да ће радне масе из целе државе као један да се олупру покушају неких комбинација северног или западног завојевачког фашизма, било у знаку кукастог крста, снопа и сатаре, било у знаку тиролског шешира или мађарске грофовске доламе.

Али баш зато, што је то тако, крајњи је тренутак на домаку велике опасности за међународни мир и пробудјених апетита о великој германској или римској империји, да се приступи решавању хрватског питања како оно то и заслужује. А не као нечија прија. Пуна, апсолутна равноправност националне целине у политичком, економском, финансијском и просветном животу

заједнице, мора бити полазна тачка без надмудривања, подваливања и поткупљивања.

Слобода и поверење, у првом реду, јесу два стуба да се постигне циљ. Први је корак учињен 5 маја 1935; други ће се свакако постићи, до извесне мере, на претстојећим општинским изборима. Народне масе имаће смелости да то докажу. Потом, још један корак унапред ка промени свих ненародних реакционарних закона. Само онда када се ти закони закопају у неоврат, заједно са онима који су их донели и њима гушили дах народних тежњи, моћи ће се решити и хрватско питање онако како га хоће хрватске народне масе. Србијански сељак и његов по невољи друг из вароши, неће заостати у борби за политичке слободе за хрватским и словеначким братом. Нека се народне масе, оне исте које су омогућиле заједницу, слободно изјасне и одреде, преко слободно изабраних претставника, којим путем треба даље ићи.

Пред општинске изборе

Неколико потребних сугестија

Влада је недавно објавила да ће се најесен расписати избори за сеоске општине, који ће се обавити по досадашњем изборном закону. Одређени су већ и датуми избора за поједине бановине, а у вези с тим све политичке групације чине припреме за агитацију и одређивање кандидата.

Не улазећи у партиска разматра-

ња, ми хоћемо да изнесемо овом приликом као независан лист неке своје запажаје о досадашњим општинским изборима и о томе како би требало убудуће поступати.

Општински избори по селима вршени су да сада без икаквог програма, без начела, без истицања неопходних потреба сељака, које треба да оствари нова општинска управа. Цела изборна борба водила се око ове или оне личности; партиски кортеши хвалили су своје кандидате не изнесоши њихове програме, а гласачке масе одређивале су се опет према тренутним интересима, према квалитетима кандидата итд. А шта пак да кажемо за тако честе случајеве, кад се гласало за ситне услуге, а понегде богме и због претњи и уцељивања. Наравно, да у таквој изборној борби нису могли доћи до изражаја никаква начела ни програми.

Ситуација се на селу сада изменила. Широке сељачке масе су презадужене и осиромашене; многи су морали напустити своје мршаве њиве и отиснути се у широки свет, идући за кором хлеба. Живот је постао тежи и сложенји; појавили су се нови проблеми, нове недаће, које се морају решавати заједнички кроз општинске самоуправе. Реакционарне снаге поново се окупљају око Г. Петра Живковића и прете да још више помраче и онако мутну и нејасну политичку ситуацију наше земље.

Због свега тога, потребно је сада изаћи пред сељачке масе са јасно израђеним комуналним програмима, који ће садржати све неопходне потребе и жеље сељака. Нека се народ одређује у руковођен интересима према тим начелима и програмима, а не према личним особинама појединих кандидата. У изборној агитацији треба унети нови дух: дух принципјелне, програмске борбе, уместо личне и партиске загрижености и нетрпељивости. Избори треба да постану политичка школа за народне масе, где ће се оне васпитати да самостално мисле и да се начелно одређују. Сеоске оп-

Хоће ли због Шпаније избити нови светски рат?

То је питање, које са већом постављају ових дана народи у целом свету, ирашећи проширене вести о догађајима у Шпанији и о интервенцији страних сила. Из свију тих вести, ма колико биле нејасне и супротне, јасно се види да се формирају два међународна фронта по питању побуне реакционара у Шпанији.

На једној страни су земље са демократским уређењима, у којим народне масе изражавају живу симпатију за борбу шпанског народа против вековитих тлачачиња, али чије се владе ипак строго чувају да ма каквим војним интервенцијама изазову светски сукоб.

Али ми видимо истовремено, да се на другој страни формира блок фашистичких и диктаторских сила, које се не задовољавају само изражавањем симпатија за побуњенике, већ им шаљу муницију и ратне лађе у помоћ у борби против законите шпанске владе. Те државе имају вишеструке разлоге да победи фашизам у Шпанији.

Завођењем фашистичког режима у Шпанији, Италија би успела да појача блок фашистичких сила на Средоземном мору, у коме би она играла главну улогу. Сем тога, њен успех у абисинском рату појачао је апетит империјалистичких кругова да даља освајања колонија у Африци.

А садашња ситуација у Шпанији лако би могла донети Шпанији протекторат, а доцније и анексију Шпанског Марока. Листови тврде да по тој ствари постоји тајни споразум између италијанске владе и вође побуњеника генерала Франка.

Немачка опет са своје стране такође жели победу фашизму на Пиринеанском полуострву, јер би та Француска Народни фронт, била са југа опкољена још једном фашистичком и непријатељском силом. То би свакако, ослабило одбранбене снаге Француске према суседу.

Намере ових двеју држава још јасније су се испољиле, кад су обилазним путем одбиле да потпишу споразум о не мешању у шпански грађански рат, који је предложила Француска.

Јасно је дакле, да је Међународни фронт реакције и фашизма, искористио побуну у Шпанији, да се још више увчврсти у својој агресивној намери. Својим отвореним и изазивачким помагачем побуњеника против законите шпанске владе, те силе су прекршиле Међународне уговоре. Још један корак даље и оне ће гурнути човечанство у нови светски покољ.

Зато народне масе у свима земљама морају појачати акцију за мир у Брислу.

У тој акцији ни наш народ не треба да изостане, јер би појачањем фашистичког блока на Средоземном мору, била угрожена наша национална независност.

Наша анкета о шегртима

На шегртима се искаљује сва невоља осиромашених трговаца и занатлија, поред тога што живе, уче и раде под најтежим условима

Мали хероји рада на послу су непрекидно по 12 и 14 час.

штине нека постану мали парламенти, у којима ће сви пуноправни грађани активно решавати о својим локалним проблемима. Само тако радни, наш народ ће се политички оспособити да самостално решава о судбини своје општине и читаве државе и да преузме на себе пуну одговорност за читав јавни живот земље. У таквој средини, наравно, не могу да успевају диктаторски и фашистички покушаји, пресажени у нашу земљу из иностранства.

У садашњој ситуацији нужно је истаћи захтев за *артикулање свију напредних, демократских струја у један блок са јасно израженим програмом*. Без обзира на уске партиске оквире, треба наћи заједничке додирне тачке, на којима се могу споразумети ови сродни елементи.

Први и основни захтев јесте: *широка општинска самоуправа и самосталност рада општинског часништва*. Без тога првог услова нема могућности да народ сам решава слободно о својим локалним проблемима и жељама.

Сеоске општине морају проширити своју делатност и на социјално-економско поље, у првом реду оне морају активно потпомагати задружни покрет. *Активност комуналне полицике у селима треба да се креће у правцу оснивања сеоских цеховских, производњачких и здравствених задруга и организовања сваке задружне акције међу селјацима*. Тиме ће сеоске општине постати центар земљорадничког задругарства и јака препрека продирању зеленаштва на село.

Од савремених сеоских општина тражи се да се старају о здрављу и хигијени својих житеља. Да би и ту функцију могле да обављају неопходно је потребно да се *што пре спроведу у живот закон о здравственим општинама*. Тај закон донет је пре неколико година, али сем у неколико општина у Дунавској бановини, није још никде спроведен у дело. Када би се то чинило, онда би селјаци, удружени у неколико општина, имали свога лекара, бабицу и апотеку, које би издржавали споразумно општина, бановина и држава.

Има доста крајева у нашој земљи који оскудевају у води и где су становници принуђени да носе на леђима сатима и сатима воду са неког загађеног извора или бунара. А питање здраве воде је првокласан здравствени и економски проблем. *Зашто треба увести у комунални програм села за безводне крајеве на првом месту захтев, да бановина и држава подигну довољан број хигијенских чесми и бунара*.

Много би се олакшало положај селјака кад би се укинуо један намет, који је застарео и неправичан, а то је кулук. Кулук је заостатак из феудалног времена, када су селјаци морали извесан број дана у години радити на спашиском имању и то се сада у модерно доба још увек задржало као облик општинског намета. Та врста опорезивања неправедна је, јер пада у главном на осиромашене селјачке и на оне крајеве, где нема добрих државних и бановинских путева. А то махом сиромашни и пасивни крајеви. *Приликом ових избора треба истаћи захтев да се кулук укине, а место њега да се заведе јавни радови, на којима би се доносили сиромашни селјаци*.

У економски део комуналног програма спада оснивање сеоских кошера. Истина, старији људи тврде да су ти кошери раније много јада за селјачима и да су остали у рђавој успомени код селјака, али то није разлог да се сада тога захтева одрекнемо. У општинским и паметно вођеним општинским управама, сеоски кошери би много користили селјацима у неродним годинама, јер тада они не би морали ићи код веленаша и банкара да желе за храну и семе.

Од самих селјача са више страна чуо се у последње време захтев, да се при сеоским општинама образују општински кантари где би селјаци мерили своје производе и тако са званичном потврдом о тежи-

најмлађи слој радништва, у исто време највише искоришћаван то су шегрти. Тај раднички подмладак већ у свом детињству носи на својим плећима добар део занатске производње, а при томе је главни помагач и слуга у кући варошког занатлије. Кроз коју годину они ће постати одрасли радници и доћи ће да смене са посла оне, који су већ изнурени и неспособни да производе.

Зато је вредно заинтересовати се за живот шегрта, за њихов рад, храну, плату становање и друге животне услове.

Према непотпуним подацима, до којих смо дошли личним истраживањем, у Ваљево има око 250 шегрта у занатским и трговачким радницама. То су махом селјачка деца или из вароши, чији родитељи нису могли да их даду на школовање. Дали су их на занат, иако су изгледали на будућност и на томе пољу врло мрачни за њихову децу.

Шегртово радно време

У занатским радницама радно време ученика зависи од тога колико раде мајстор и одрасли радници. Где су услови бољи за раднике, тамо и шегрти боље живе и обратило. Али правило је, да се шегрт дуже задржи на послу од одраслог радника. Изјутра он први устаје да наложи ватру и очисти обућу мајстору и његовој породици, а увече последњи излази, јер мора остати да почисти и спреми радницу после рада. Шегрт има пуну споредних послова ван раднице: он трчкара по вароши, носи готову робу муштеријама, послужује газдину код куће, негује мајсторову децу. Чак су ови послови нека врста претходног "стажа" за шегрта, јер тек док неће њега пуштају да дуже остане у радници и да стварно учи занат. Кад се све то сабере, излази да шегрти раде 12 до 14 часова дневно.

Има шегрта који раде и ноћу. Тако, на пример, видећете у биоскопу увек до пола ноћи једног послатичарског шегрта како продаје колаче, иако нас његов мајстор убеђује да се о њему стара као о својој детету.

Где станују и како се хране?

И у овом погледу шегрти стоје горе од старијих радника. За њих се обично нађе какав угао у радници, у магацину, у амурцулу пекарских радњи, на тавану, а у срећнијим случајевима и у кухињи.

Код једног богатог и угледног трговца шегрти станују у једном сопчету близу Колубаре, које је увек влажно. Један дечак који је ту дуже времена становао, разболео се од туберкулозе плућа и трбушне марамице и сада болује код својих родитеља на селу, без много наде на оздрављење.

Храна шегрта ни издалека не одговара напорима, којима је он изложен при раду. Обично он jede последњи, оно што преостане; изјутра доручкује бајату храну од

ни продавали трговцима. Тиме би се повећали приходи сеоских општина, а сем тога би се избегле разне злоупотребе и преваре од стране варошких прекупача и спекуланата.

То су неке од најважнијих потреба и жеља сеоског становништва, које би требало истаћи као програм у изборној борби за сеоске општинске управе. Свакако, да постоје још многе друге локалне потребе, које треба сами селјаци да изнесу и да захтевају од нових управа да их остваре. *Око тих економских, здравствених, просветних и социјалних захтева треба да се зрушише огрозна већина сеоског становништва без обзира на партиске разlike*.

претходног дана, јер штета је да се баци, како резонује мајстор. Има шегрта који се хране код својих родитеља, а пошто су то махом осиромашени људи, то и њихова храна сигурно не задовољава телесне потребе младог организма, који је стално у кретању и у раду. Стога ће често бити видети шегрта бледог, крхавог, испијена лица и упалих очију, често болесног од разних болести, које долазе од слабе и недовољне хране.

Редак је шегрт који понесе ново одело док је на занату. На улици га видеће у неком дугом капуту, са спуштеним раменима, у панталонама које очигледно нису кројене за њега, а на ногама су неке старе ципеле, дугачке за његова стопала, те се често спотиче при ходу. То га је мајстор "оденуо" од свога старог и расхолованог одела, јер он се, забога, обавезао да дете одева "о свом трошку"!

Вешање за ноге

Има међу мајсторима душевних људи који човечно поступају према својим шегртима, али су шегрти већином изложени шиканирању, псовањима и туци од својих мајстора, на најжалост каткад и од старијих радника.

Занатлија, и сам притиснут бедом и бригама, искаљује свој гнев на оне који му је најближи — на шегрта. Само у прошлој години дописник Радничке коморе у Ваљево интересовао је у 17 случајева због тежих заоставања и повреда шегрта. Недавно је објављен у штампи један грозан случај мучења шегрта у Ваљево. Један млађи трговац, који је и сам доскора био шегрт, обесио је свога шегрта за ногезато што му је "украо" из радње чоколаду у вредности од пола динара! Дуго је висео наглавачке несрећни шегрт и кукао све дотле, док нису чули суседи, обавестили полицију и дошли да га скину с конопца.

Занатлије често заборављају своје тешко детињство, а неки чак сматрају да треба поступати са шегртом сурово, "да би знао шта је мук". Разговарам тако једном приликом са једним занатлијом у његовој радници. Прича ми како је пре рата био организован у синдикату и како се борио за доношење закона о радњима. Шегрт се такође заинтересовао, па оставио шило и слуша.

— Шта си зинуо, блесане? И пуче шамар по глави радозналног шегрта, а потом бивши синдикални "борац" настави да прича о томе како је он "у души" остао оно што је некад био.

Тако нечовечно поступање унижава шегрта у очима остале омладине, па се ствара о њему мишљење како је то обично неваљало и покварен дечак, који није низашта другог способан него да буде шегрт. Није редак случај да видеће како за шегртом иду његови вршњаци, који су у бољем положају, и ругају му се:

Шегрте — шегрте,
ни си са гране —
батином те хране!

Разумљиво је онда што се у души таквог младог радника ствара огорчење и мржња према онима, који немају разумевања за његове невоље.

Шегрт главна радна снага

Због тешких прилика у које су запали, занатлије се довијају на све могуће начине како да смање трошкове у радници. Многи су отпустили одрасле раднике, на раде сами са већим бројем шегрта.

Улазимо у једну шлесерску радницу. Ради се пуном паром, али

не видимо ниједног одраслог радника. Све сами шегрти од 12 до 16 година. Мајстор погоди посао, одреди сваком шта треба да ради, надгледа их и сам помаже. И тако радници раде увек, праве се по словима и са државним надлежствима, а за наднице се не издаје ни један динар. Таква је случај и код ткача, лимара, ковача и у једној штампарији.

Шегрт нема плате. Према пропису 267 члана Закона о радњима, ученик у другој години шегртовања треба да има награду, али се овај пропис ни у једној радњи не поштује. И тако занатски и трговачки ученик, у току 1, 3 и 4 године учења ради бесплатно у радњи и код куће. Има у Ваљево и таквих мајстора, који шегрте после две године учења отпусте, пре календарског испита, само да им не би морали давати плату кад постану калфе. Због таквих случајева морала је да интервенише код власти Радничка комора.

По завршетку учења млади калфица нема пуну надницу као одрасли радник, јер сматрају да још није потпуно способан за рад. Наднице свршених ученика не прелазе 100 динара месечно.

Каква је будућност данашњих шегрта?

Индустрија је потиснула многе занате, а неке од њих потпуно уништила. Већ сада су беспослени многи обућарски, опљачарски, абаџијски и ткачки мајстори и радници. На шта онда могу очекивати шегрти који уче те занате? Они ће још више повећавати армију незапослених и мораће да траже посла на другој страни: у фабрикама, ако их буде било, или да иду у службете, жандарме и слична занимања. Привредна криза и пропадање заната сналили су се свом тежином на оне, који су најслабији — на шегрте.

Шегртима се мора помоћи. Синдикално организовање шегрта није по закону дозвољено, те стога они не могу сами себи помоћи у оваквим условима. Тим пре су њихови старији другови дужни да о њима више поведу рачуна; да их заштитију и васпитавају; да у колективним уговорима са послодавцима увек постављају захтеве и о радним условима шегрта. Власти су такође обавезне да пазе на извршавања прописа радничког законодавства, нарочито на оне оделке где се говори о заштити младих радника и шегрта. Па и читаво друштво има интереса да раднички подмладак, најважнији чинац производње, буде здрав, стручно оспособљен, културно подигнут и просвећен.

Бранко Радич

Г. Петра Марковић о г. Петру Живковићу

У селу Лозници 9 августа је одржан збор демократског крила Удружене опозиције, на коме је главни говорник био бивши министар г. Петра Марковић. Г. Марковић се у своме говору нарочито задржао на личности новог председника ЈНС г. Петра Живковића о коме је рекао:

— Случај г. Живковића потсећа на једног књижевника из предратне Србије који је истовремено заузимао и положај вишег државног чиновника. У државној служби се узимао у обзир његов књижевни репутација, а у књижевним круговима његов репутација државног чиновника. Ипак кад га је један министар неузонио, ни струка којој је припадао није изгубила, а исто тако су одахнули и књижевници. Зна се да је Живковић био увек противник демократије. Верујемо да његовим изласком војска није ништа изгубила, а уверени смо да његовим уласком у политику ова неће ништа добити.

На збору су говорили још и г. г. Спасоје Негин из Радушје, Стева Васић из Обреновца, д-р Влада Поповић, лекар из Ваљево и други.

НАША СРЕДИНА

Овог пута покушаћемо да прикажемо нашим читаоцима један карактеристичан тип нашег паланачког човека, који је у последње време постао чест и добро познат. То је кафански политичар.

Његово зборно место јесте кафана, трибина са које држи честе политичке тираде — кафански сто, а слушаоци и дискутант свакодневни кафански гости. Његов политички хоризонт не простире се даље од те загушливе кафанске атмосфере у којој он формира своје начере, изощрава моћ критике, која се сва састоји у пецању, подметању, оговарању или изношењу чикарми, о другогме.

У тој својој интимној средини он је веома борбен. Поготову кад попије неку више, тада избацује оштре опозиционе пароле, ради којих би могао потпасти под строгост закона, али њега нико не узима озбиљно, јер се зна да је таква борбеност израз немоћи.

Кафански политичар, и ако ништа не чита, зна све и не дозвољава да га нико учи. Своје политичке начере стекао је читајући некад у младости извесну литературу, коју је доцније допунио личним „искључивостом“. Нови проблеми га слабо интересују, јер он унапред зна, како ће се они решити. Обично узима неког познатог писца као свој ауторитет, често га цитира, и ако је давно заборавио, шта је тај писец управо написао.

Главна црта његовог начера на свет и друштво, јесте неизлечиви песимизам. Дуге године реакције и пораза напредне мисли, сложиле су код њега упорност и веру у младалачке идеале. Одвојен од народних маса, он не верује у њихову снагу, не осећа дах социјалних струјања, не види свакодневне промене у животу, које воде ка прогресу. У схватању крут и нееластичан, не зна да се нађе у новој ситуацији, нити да прена њој заузме правилан став. Свако отступање од његовог окамењеног гледишта, он сматра као опортунизам и издајство.

Из оваког духовног става кафанског политичара проистиче друга његова карактеристика — а то је неактивност. Увек спреман да „риптикује и замера, он никад неће сам да активно ступи у живот, да оживоти своје погледе, да жртвује нешто од своје личне удобности за општи циљ. Покренете ли какву културну, друштвену, спортску или забавну акцију да би уздрмали паланачку учокеност, увек ћете наићи на неотклониву отпорност оваквих типова. Све то њима изгледа необзбиљно, младалачки, неостварљиво. На сваки потхват напредног права они га гледају са висине свога дугогодишњег разочарења.

Има у његовом карактеру извесне дозе фашизма. Људи не стварају историју, она сама долази својим током лагано, неизбежно, сигурно. Зашто онда жртвати се, чему жртвовати се, кад ће то и до нас доћи кад-тад. Тако резонује наш тип. На пример, за таквог човека фашизам ји неизбежна појава данашњег друштва. Кроз ту појаву морају проћи сви народи и он се чак радује да то што пре дође. То је она позната теорија „што горе то боље“.

Тип, кога смо описали није отворен издјакни прогреса, није слуга ненародних режима, ни дошпалтани тивокатор, али је ипак негативан тип наше средине. Он делује као хладан туш на свако одушевљење и увек тежи да вас својим песимизмом, као неким одвратним пицима прикује за ону жабокречину, у којој се тако уједно осећа. Том својом негативношћу опасан је особито за младе и полетне људе, јер подгриза као црв својом вештом сумњом њихову веру и снагу народа у лепшу будућност.

„Слобода је као ваздух, не осећа се потреба док не почне да га нестаје.“ ГЛЕДСТОН

ИЗВЕШТАЈ СА ЗЕМАЉСКЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ у Загребу

У Загребу је 29 јула одржана конференција припремних одбора из читаве земље. 28 јула одржана је предконференција припремних одбора из Хрватске, Славоније, Далмације и Херцеговине. На тој конференцији присуствовали смо и ми, представници омладинског одбора за припрему Женевског Конгреса из Србије само као посматрач. Ту су прочитали своје реферате о припремном раду као и о положају омладине из њиховог краја, представници месних припремних одбора и то из Загреба, Вараждина—Чаковца, Осјејка, Брчког, Карловца, Сплита, Сл. Брода, Мостара, Бјеловара и Суботине. Из њихових реферата видело се да су они у циљу припреме Конгреса ангажовали прилично велики број омладинских удружења и да су, уколико су били у могућности, прикупили прилично података о положају омладине. Од организација већег значаја овом раду приступиле су Свеучилишна организација бивше ХСС, Сељачка слога, Грађанска омладина бивше ХСС и подружнице УРС-а. Поред ових приступиле су многе организације локалног карактера. Услед забрана одржане су шире конференције само у Вараждину и Сплиту а велики и успели митинг (1000—2000) људи у Мостару. Према рефератима који су прочитани на овој конференцији види се да је омладина на њој заступљена врло предано радила на припреми Женевског Конгреса. После завршетка ове конференције један ужи одбор остао је да преко ноћи на основу прочитаних реферата изради један општи реферат о положају омладине у тим крајевима.

„Слобода је начело које одпостанка живи у духу нашег народа; слобода отвара народу очи да упозна своје махне и да их лечи. Све оно што је подигло човеково достојанство, окрепило снагу народа — све је то плод човекове слободе, народне слободе. Без уживања слободе не може бити напредка нашем народу.“

КРАЉ ПЕТАР I

Иначе, од како је у Хрватској отпочео рад на припреми Светског Омладинског Конгреса водила се је у хрватској штампи велика и често пута веома оштра полемика. Клерикални кругови преко свога органа, дневника „Хрватске страже“ нападали су Женевски Конгрес као „комунистичку манифестацију“. Демократским елементима у хрватском покрету као што су представници ХСС ове омладине, пребацивали су што у овим припремама сарађују са представницима српске омладине као и са хрватским марксистима и што се у многим припремним одборима налазе заступљена удружења која се својим досадашњим радом нису декларисали отворено као присталице политичког покрета Хрвата. На ове нападе одговарано је преко осталих загребачких дневника од стране демократске хрватске омладине. Треба нагласити да је у овој полемцици учествовао и д-р Рудолф Хернер претседник Сељачке слоге, која је сасвим отворено изјавио да Сељачка слога неће тражити одобрење од Хрватске страже за своје учествовање на Омладинском Конгресу у Женеви. Разумљиво је да на овој предконференцији клерикални фашистички елементи нису могли а да не понове све оно што је Хрватска стража у последње време доносила нападајући Конгрес. Но ови напади наишли су на једнодушно одбијање.

Сутрадан одржана је конференција која је трајала од 10—11 пре подне и од 3—9 после подне. Претставници Љубљанског припремног одбора из непознатих разлога нису присуствовали. Испред Загребачког припремног одбора прочитан је реферат о међународном положају, о потреби ојачања Друштва народа и о значају Женевског Конгреса. Овај реферат се у потпуности слаже се на-

шим гледиштем. Међувремено прочитан је телеграм који је стигао из Париза од стране Светске студентске заједнице конференција и који је гласио: „Поздрављамо конференцију за Женевски Конгрес хрватске, српске и словеначке омладине Савез читаве омладине осигураће мир и слободу народима ССЗ“. Исто тако прочитан је апел исте заједнице упућен студентима балканских земаља у којем се поздравља досадашња њихова борба и солидарност. Поред реферата Загребачког припремног одбора и поред нашег реферата прочитан је и реферат Баналучког припремног одбора о њиховом раду за припрему Женевског Конгреса. У Бања Луци је одржан један велики митинг уз огромно учествовање омладине свију правана. На оном митингу говорили су и неки истакнути босански борци за мир и слободу. У Бања Луци се на једном веома широком плану ради на организовању Лиге за Мир и Слободу. Затим су прочитани реферати загребачког, београдског и баналучког припремног одбора о економском положају сељачке, радничке и интелектуалне омладине. Из реферата даје се закључити да омладина у свим крајевима земље живи у истим тешким приликама, стом разликом што хрватска омладина осећа и све

тешкоће положаја у коме се данас налази читав хрватски народ. Из истих реферата такође се да закључити да је омладина у свим крајевима демократски расположена о чему смо се на самој конференцији могли и лично уверити. Важно је да истакнемо пример једног сељачка из Бјеловара, делегата Сељачке слоге који је својим демократским држањем, својим конкретним предлозима и својим врло разумним разлагањима био узор свим делегатима. Случај онога сељачка потврдио је наше раније мишљење о хрватској сељачкој омладини као једној веома конструктивној и демократској сили. Наравно својим држањем нису заостали за њим ни званични претставници Свеучилишне омладине ХСС који су потпуно схвативши дух Конгреса руковођили овом конференцијом.

Али ни на овој конференцији нису изостали напади од стране једног франковца који је свим силама покушавао да омета правилан рад конференције. Не схвативши његове намере извесни делегати, нарочито претставници УРС-ових подружница наседали су њиховим провокацијама и својим опширним и неспорним одбранама одузимали време које је требало употребити за дискусију по питањима која ће се расправљати на самом Женевском Конгресу.

На крају је донет проглас.

Омладински одбор за припрему Женевског Конгреса Београд

КОЦКА КАО ДРУШТВЕНО ЗЛО

Без претеривања се може рећи да је коцка једно зло, које није поштедело ни најзабаченије село, каогод што се већ одавно угнездоило у варошима Коцкају се сви од реда, и богати и сиромашни, и стари и млади.

Али је коцка нарочито убитачна за раднике и друге сиромашније слојеве народа. Сада се више не коцка аматерски, на чисту срећу. Коцка је данас постала професија извесним људима, који су тај занат изучили до потпуности, са свим могућим подвалама и марифетлуцима, тако да кад у њихове руке падне неки неискусан и брзоплет радник, онда му зачас оде недељна зарада.

Коцка разорно делује на породични живот сиромашних људи. После коцке радник иде кући „шворци“, а тамо га чека жена са децом и с правом тражи за себе и кућу његову зараду. И тада настају свађе и препирке; временом се жена занемарује, постане лоша домаћица, јер, наравно, у празној кући свака куварница је луда. Каткад до доводи до туче, до злочина, до развода и попуног распадања породице.

Коцка уноси у људе и сујеверје. Није редак случај да напредни људи за време коцке траже да се удаље кибицери, мењају места, траже друге карте, враћају и гатају на све могуће начине само да поправе лошу игру. Па кад им и то не успе, онда постају пргани, праве ларму и изазивају тучу.

Стара је и позната ствар да коцка иде упоредно са пијанством. Многи се не би упустили на тај клизави терен да прво не попију коју чашицу. То добро знају професионални коцкари, па своју жртву прво добро „уреду“ и тек онда приступају коцки, са сигурним изгледом на успех.

За организована раднике коцка је нарочито опасна. Она их одвлачи од организације, од учења и читања корисних књига, дистова и часописа. Још је већа несрећа, ако је тај раднички функционер у својој организацији. Тада страда благајна организације ако се то благовремено не спречи. Коцкар не може никада бити добар и свестан члан своје организације; он је штетан не само за себе, већ и читаву средину у којој живи, јер својим примером делује на младе људе разорно.

Савремено грађанско друштво у многе поттичне коцку. Коцка се

на берзи, при спекулацијама, на лоцу, на тркама и утакмицама, на ваширима, у кафани, на улици. Коцка служи чак као и реклама. Тако је једна фабрика чоколаде у сваки ормот уметнула по једну малу карту за играње и деца купујући те чоколаде на крају сортирају мали шпил карата, па се после играју. Можете их видети на плажи, негде на ливади, у парку, како се искупили и страсно играју дарде, покера и табланте. Родитељи дајући својој деци динар за чоколаду и не слуте какву разорну страст уносе у младе дечије душе.

Против тога зла, које је узело широке размере и отежава и онако мучан живот радника и сиротиње, морамо се сложено борити. Место коцке, пружимо омладини корисну забаву: игру, спорт, излете, песму, шах; развијајмо код њих вољу да читају и да се васпитавају, да мисле о себи, о својем положају, о друштву и његовим проблемима. Стварајмо економска, стручна и просветна друштва и на тај начин одвладамо пажњу људи од тога порока и зла.

Б. Божећ

Загребачки „Обзор“ о нама

„Наша реч“ наишла је на врло леп одзив код читалаца и преглатника. Стижу нама дописи у којима нас хвале да истрајемо у подухвату и да настојимо како би лист постао недељни. За сада, међутим, те могућности не постоје. Касније, можда.

Појаву првог броја „Наше речи“ упадљиво је забележио загребачки „Обзор“. У броју од 18 јула, под насловом „Једно исправно србијанско гледиште о актуелним питањима“, „Обзор“ приказује својим читаоцима наш лист, а затим цитира на скоро пола ступца почетак чланка „Претходна питања“, објављеног на уводном месту првога броја.

Нашим читаоцима из Ваљева лист се неће достављати поштом. Уместо слања поштом, они ће моћи да га купе на улици од продавца.

УЧИТЕЉИ И НАРОД

Поводом новосадског учитељског конгреса

Ових дана одржан је у Новом Саду конгрес Југословенског учитељског удружења. На овом конгресу учитељи из свих крајева Југославије манифестовали су снажно своја демократска уверења. Када је председник Удружења у свом говору изрекао ове речи: „Сви учитељи по целој држави треба да дигну свој глас за пуну грађанску слободу“ — конгресна сила проломил се од пљескања и узвика одобравања.

На крају конгрес је изгласао резолуцију. Први део резолуције садржава тешку оптужбу против ненадних режима који су сасвим занемарили просвету. Други део резолуције говори о професионалним захтевима учитеља. У томе делу одређује се циљ основне наставе, а тај је: „Изградња снажних, свесних и етичких југословенских генерација несаломљивог карактера, воље и способности за борбу против сваког врсног мрачњаштва и назадњаштва“.

Није то случајно да се од свих интелектуалаца највише залажу за слободу баш учитељи. Они су нај-

ближи народу, живе с народом, разумевају и осећају њихове муке. У малим и забаченим селима учитељ је једини пионер цивилизације и духовни вођа народа. Сем тога, за време фашистичке владавине учитељи су претрпели много. Отпуштани, премештани, гоњени. Фашизам је хтео да учитеља унизи на степен фашистичког каплара, који ће синове народа наспитивати за немо робове фашистичких властодржаца. Фашизам је и материјално и морално упропаштио учитељство и онемогућавао сваки просветни рад. Зато оно најискреније жели слободу и демократију.

Радо ћемо послати нашу децу у школу оваквим учитељима, јер смо уверени да ће они од ње створити паметне и одличне младе људе, који никада у животу неће изневерити радни народ из кога су поникли и које народни непријатељи неће моћи ни завести, ни поколебати, ни сломити. А наше народне учитеље чуваћемо као два ока у глави.

УТИЦАЈ СРЕДИНЕ НА ДЕТЕ

На много начина средина у којој се дете налази утиче на њега. Од средине у којој оно живи зависне његове телесни развитац и формирање његове унутрашње структуре. Осим физичке средине тј. поднебља, природе, светлости, топлоте, главни утицај на развитац и васпитање детета врши социјална средина. Један од важнијих материјалних услова те средине јесте питање стана. Неслободне околности мрачних, тескобних, загушених, нечистих станова, у којима деца морају провести по неколико часова, стешњена и искривљена у покретима, све ради тескобе, са неколико њих у кревету, а могуће и болесних људи, — околности су под којима се деца не могу осећати одморна и окрепљена. Таква деца су малаксала, малокрвна, у школи заостају, а учитељ, будући да није упознат са животом својих ученика, такву децу назива лењом и неваљалом.

Наравно да овакви услови живота деце воде до разних оболења, јер ту о хигијени не може бити ни говора. Разумљиво је да у таквим станбеним приликама данас живе само деца нижег staleжа. Наравно да деца имунијих родитеља живе под снопљивијим околностима, што чини да се она боље развијају.

Када се зна да су сиромашној деци животни услови сувише горки и тешки, онда би се она морала надати и са правом очекивати да ће макар у школи наћи свој одмор, широки простор, светло и топлину, да би се тако у школи одморила од тебног домаћег живота. Али ова деца ни ту немају среће, јер већина данашњих школа не одговара хигијенским условима: без дворашта су, често без воде, или без осталих потреба.

Као најглавнији фактор у васпитању јесте средина саме породице у којој дете живи. Та средина му даје главне контуре његове психе, она му даје убеђења, веровања, она урезује у његову душу прве путеве по којима корача кроз живот, она му једном речи формира његов поглед на свет. Имуње класе које имају много слободног времена, стварају својој деци све удобности. У породицама сиромашног становништва ствар тако не стоји.

У данашњем друштву код високог развитака технике у друштвеној производњи, мајка је упослена за строем у фабрици. Отац, старији брат и сестра такође. Они рано ујутро полазе на посао, а враћају се кући касно. Они су изнурени од рада, њима се не говори, нити им је до

забаве и веселја са децом. Тако је то стално.

Сиромашно дете је напуштено, оно не зна за своју мајку, оно нема ни пријатеља ни друга. За сиромашно дете је кућа — како вели познати Ото Риле: „касарна која се издаје под кирију“. Место за играње му је улица. Она му је уједно и главни васпитац.

Сиромашно дете одлази у школу смирљено и уморно. Стално га учитељ опомиње против лености, кажњава га и напослетку понавља разред. По завршетку школских часова, враћа се кући или се сајасте са својим сиромашним друговима на улици. Редовно је бедан са бединама.

Да би се изашло у сусрет деци која живе под горњим условима, потребно је да се васпитачи упознају са приликама под којима живе њихови васпитанци, да би им бар са смером свог васпитачког рада омогућили ваљан развитац.

Штрајк дрводељских радника у Ваљеу

Подружница дрводељских радника поднела је ових дана дрводељским послодавцима тарифни уговор, у коме је предвиђено радно време 8 и 8 и по часова дневно; с тим да се суботом ради само пет часова понодне. У том уговору радници траже да се досадашње наднице повећају за 10%.

Овакав уговор потписали су десет послодавца, а петорица су одбили да то учине, правдајући се како су ти услови неповољни за њих. Због тога је 7 августа ове године ступило 14 радника у штрајк у оним радницима, чији послодавци нису хтели да потпишу уговор.

Карактеристично је да послодавци помажу један другог у раду неким врстом узajамне позајунице, али радници тврде да оне не могу дуго издржати на послу, јер су се неки одвино од тога одвикли и нису способни да раде као радници.

Треба додати још да је ових дана објављено наређење Банске управе о томе како се радње морају затварати од 12 до 14 часова по подне и да су, према томе, захтеви радника о регулисању радног времена потпуно основани на постојећим законима. То су увиделе и овлашћене надлежне власти, па позивају послодавце да изиђу у сусрет оправданим захтевима радника.

Сви су изгледали да ће се овај делимични штрајк дрводељских радника у Ваљеу завршити са успехом.

Студент пише

КАКО ЖИВЕ СТУДЕНТИ У УНУТРАШЊОСТИ

Студентска омладина у унутрашњости живи врло тешким животом, пошто је већина студената, који нису у универзитетском граду, врло сиромашног стања. Они који су богатији и који имају могућности да похађају предавања, они живе у месту где је и универзитет и, разумљиво, полажу испите на време. Међутим, сиромашнији студенти, који су већином правници, остају у својој палаци и ту чекају на испитни рок да би скупили по који динар за пут и отишли на полагање. Они су оставили сами себи. Обично се издржавају од давања часова гимназистима, од чега се има врло слаби приход. Спрема се по 6 до 10 динара час, било за више или ниже разред. Ђачки родитељи су још незадовољни и овом ценом. Спремање у групама је отежано, пошто се ученицима тим начином не успева да довољно знања. Још једна сметња спремању сиромашних студената јесу и сами професори који такође спремају ђаке. Родитељи, наравно, више воле да даду свога ђака код професора, јер се студентима порице њихова педагошка способност. Тако видимо да они богатији ђаци, који могу боље да плаће, одлазе на спремање код професора, а они сиромашнији се спремају код студената и то најчешће без плате. Познато је дуговање ђачких родитеља студентима, ако син није положио, за шта је у сваком случају крив „инструктор“. Професорима се, међутим, плаћа, без обзира да ли је ученик положио или није. Само је врло редак случај да ученик који се спремао код професора не положи. То би заиста било страшно, али се и не дешава тако често.

У унутрашњости постоји још један начин спремања ђака. Неки отпуштени професор просто монополише спремање ђака и ако се покуша оснивање неког студентског удружења с циљем отварања течаје-

ва за спремање ђака, тиме се замења том бишем професору, а да не би тога било спрема се и даље појединачно. Изискује се зна да је прошле године у једном граду једна од главних сметњи оснивања таквог удружења био један професор који се бави спремањем ђака, јер „добронамерни“ грађани неће да се замерају.

Од спремања ђака обично су врло слаби приходи, а из то се троши много времена, тако да студенти обично задоцнавају са испитима. Нарочито је велика тешкоћа у томе што студенти у унутрашњости никада не буду добро обавештени о року полагања, већ увек чекају кад ће им се то одредити и обично је тај рок одређен у најнегодније време. На пример прошлог ујесног рока дневна штампа је донела кратку ноту о року, тако да се није знало кад ко полага. Већ само да испити почну и свршавају се од тада до тада. Не треба заборавити да велики део студената живи у унутрашњости; о њима треба повећи рачуна, па их макар преко дневне штампе ближе обавестити о испитима, ако су уопште у могућности да их пољагу.

Перед тога, велики део студената живи стално код својих родитеља у селима. Они тамо раде све пољске радове: сеју, копају, жању, косе и свршавају све послове које раде и обични селаци, а уз то морају да спремају испите. О обавештењима до којих они долазе пред испитни рок не треба ни говорити. Они су дакле, у још горем положају.

Приговара се студентима у унутрашњости да воле доста коцку, пијанчење, серенаде и друго. Они студенти који су у стању да се коцкају и пијанче нису за жаљење, а ако се сиромашни студенти одају томе злу, то има свог узрока у социјалној структури друштва.

С. Ст.

Проблем електричне централе у Ваљеу решава се правилно и са успехом

— Нова централа коштаће око 2 ипо милиона динара укупно. Примљене су понуде Сименса а. д. из Београда као најповољније.

Све интриге, које су вођене против општинске управе у циљу да се омете правилан развој у решењу електричног питања у Ваљеу, потпуно су претрпеле крах. На дан 11 о. г. августа увече, општинско веће под председништвом г. А. Ломина, донело је одлуку да се прихвати понуда Сименса а. д. из Београда, за изградњу свих машинских делова централе са мрежом за суму од 2.147.026 дин. Предузимач г. Риста Алексић израдних грађевинарске објекте за суму од 363.190 дин., тако да ће нова централа укупно коштати 2.510.216 дин. Ова сума је доста мања од оне, која је предвиђена у предправцу, тако да ће у том погледу бити знатних уштеда.

Треба забележити да је на истој седници одбијена понуда г. Стевана Унковича, који је тражио за своју централу са застарелом, неупотребљивом и опасном мрежом динара 3.100.000.

Стручњаци су већ раније дали већом неповољно мишљење о централној г. Унковича, па је сасвим разумљиво овакво решење општинског одбора.

Ми поздрављамо ову одлуку општинског већа града Ваљева, као најповољнију и очекујемо да ће она на томе правилном путу истрајати, све док централа са мрежом не буде готова упркос свим смислицама и закулисним интригама заинтересованих појединаца.

Скандалозни напад на Дивчибарама имаће свој епилог пред судом

Пријава Тужништву против писара Цокића

Напад који је у ноћи између 25 и 26 јула извршен на Дивчибарама над новинарем г. Миливојем Стефановићем и лекарима г. г. д-р Милошем Пантнћем и д-р Миодрагом Јовановићем, о коме смо ми у прошлом броју забележили са гнушањем за све те такве батинашке и гангстерске испале, доћи ће и пред суд. Како смо обавештени, г. г. Стефановићем и д-р Пантнћем поднели су пријаву Државном тужништву и којој су за иницијатора напада означили писара Светозара Цокића, против кога је пријава и поднета. На додано се у пријави поднели да је писар Цокић, на своју рачу, нашао нападача Вукадина Лазовића, служителја код управе Дивчибара и послао га да изврши напад, а после нападаче није хтео да узме у заштиту изговарајући се да му је непознато шта се збило у помрчини. У оваквој радњи Цокић је створио себи одговорност из §§ 386 и 395 кривичног закона.

Новинар г. Стефановић, као лако површен у нападу, поднео је, осим тога, посебну тужбу Среском суду у Мионици, као надлежном, против Вукадина Лазовића као нападача и писара Цокића као потстрекача тужбе их објојну за дело из § 181 кривичног закона.

Онај дан, када први пут плану сијалице, наше општинске централе у Ваљеу, претстављаће важан датум у историји нашег града.